

ГЕНДЕРНИЙ ПОРТРЕТ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ВСТУП

Впровадження принципів гендерної рівності в усі сфери життя суспільства передбачає **об'єктивну оцінку** існуючого стану справ і **розробку стратегії**, яка враховувала б особливості економічного, соціального та духовного розвитку як держави в цілому, регіону, так і окремої людини. Тому необхідною складовою цього процесу є проведення відповідних аналітичних досліджень, впровадження **гендерного аналізу** в практику оцінки всіх соціальних процесів та ефективності управління соціально-економічним та культурним розвитком.

Одним із найважливіших елементів механізму реалізації та оцінки ефективності політики рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків стала **гендерна статистика**. Гендерна статистика дала можливість показувати соціально-демографічні особливості таких специфічних груп, як жінки і чоловіки. Її показники демонструють реальне положення жінок і чоловіків у суспільстві.

Показники гендерної статистики є **інформаційним джерелом** для забезпечення **моніторингу** з питань становища жінок і чоловіків в країні, вони допомагають забезпечити розробку стратегічних рішень соціально-економічної політики, з метою реалізації принципу рівноправності в суспільстві. Крім того, статистична інформація є наочним шляхом оцінки того, чи призводить робота у сфері впровадження гендерної рівності до бажаних результатів.

Отримана у ході проведення гендерного моніторингу порівняльно-аналітична інформація за своєю сутністю є **гендерним портретом**.

Створення гендерних портретів регіонів, організацій, установ та підприємств дасть можливість через накопичення статистичних даних у сфері гендерної рівності виявляти проблемні галузі, оцінювати динаміку гендерних перетворень, отримувати гендерний вимір суспільного життя і потім впливати на значне покращення становища як жінок так і чоловіків.

Гендерний портрет Чернігівської області складено на основі порівняльного аналізу офіційних статистичних даних, матеріалів проведених досліджень та адміністративних даних за 2009-2010 рр. Він містить основні показники з розподілом за статевою ознакою, зокрема:

- **соціально-демографічні показники** (народжуваність, смертність, розподіл за віковими групами, показники рівня охорони здоров'я жінок та чоловіків тощо);
- **соціально-економічні показники** (рівень доходів, зайнятості та безробіття, орієнтація місцевих бюджетів на потреби жінок, чоловіків, сімей тощо);
- **соціально-політичні показники** (представництво жінок і чоловіків в органах місцевої влади, партіях, громадських організаціях);
- **соціально-культурні показники** (освітній рівень, сімейний стан, показники рівня злочинності, насильства в сім'ї, торгівлі людьми тощо).

Зазначені показники дають можливість оцінити як загальний потенціал регіону, так і основні демографічні дисбаланси й тенденції.

Підготовка гендерного портрету області включала **наступні етапи**:

- збір, систематизація і порівняльний аналіз статистичних та офіційних даних за 2009 рік, 1 половину або 9 місяців 2010 року;
- узагальнення отриманих результатів;
- визначення гендерних диспропорцій у різних галузях і сферах життєдіяльності місцевих громад;
- вироблення рекомендацій щодо досягнення гендерної рівності.

Робота над гендерним портретом Чернігівської області проводилась у рамках реалізації Чернігівською обласною організацією Співки жінок України проекту "Гендерна рівність – запорука розвитку громадянського суспільства" за Програмою малих грантів Посольства Королівства Норвегія в Україні.

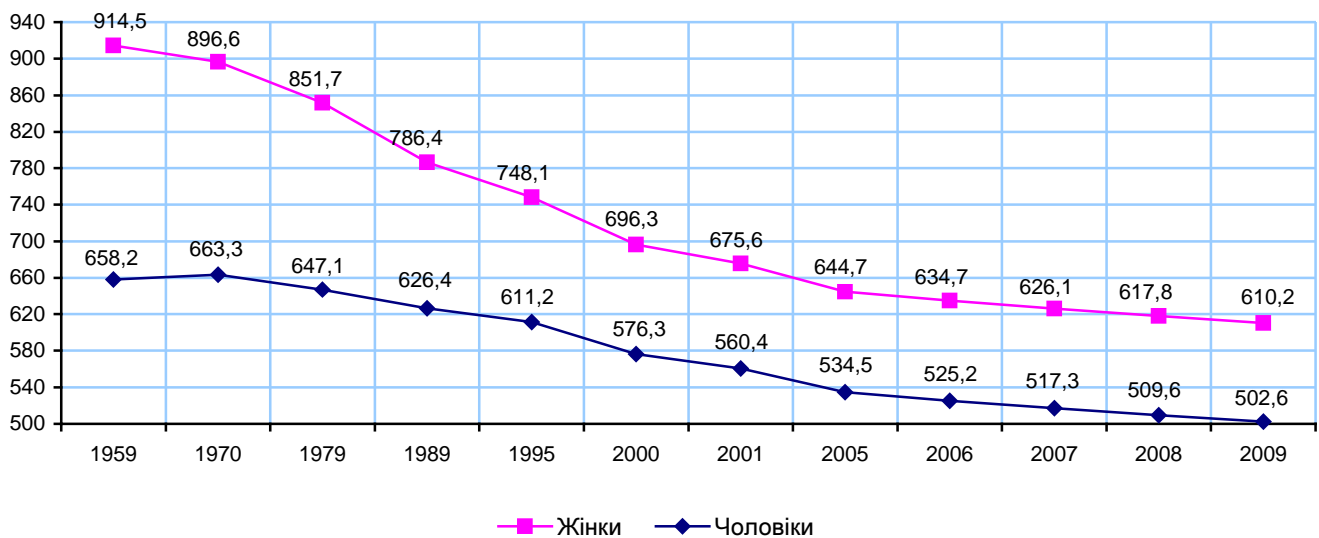
1. Соціально-демографічні показники

1.1. Кількість населення

Показники	1959	1970	1979	1989	2001	2008	2009	2010
Постійне населення								
Усього, тис. осіб	1569,2	1557,0	1498,8	1412,8	1236,0	1127,4	1112,8	1101,2
міське	347,3	534,8	658,4	749,9	716,5	686,9	683,5	681,7
сільське	1221,9	1022,2	840,4	662,9	519,5	440,5	429,3	419,5
Відсотків до загальної кількості								
міське	22,1	34,3	43,9	53,1	58,0	60,9	61,4	61,9
сільське	77,9	65,7	56,1	46,9	42,0	39,1	38,6	38,1
Із загальної кількості населення, тис.								
чоловіки	658,2	663,3	647,1	626,4	560,4	509,6	502,6	497,5
жінки	914,5	896,6	851,7	786,4	675,6	617,8	610,2	603,7
Відсотків до загальної кількості								
чоловіки	41,9	42,5	43,2	44,3	45,3	45,2	45,2	45,2
жінки	58,1	57,5	56,8	55,7	54,7	54,8	54,8	54,8

1.2. Динаміка кількості постійного населення

(тис. осіб)

1.3. Розподіл постійного населення за статтю та віковими групами

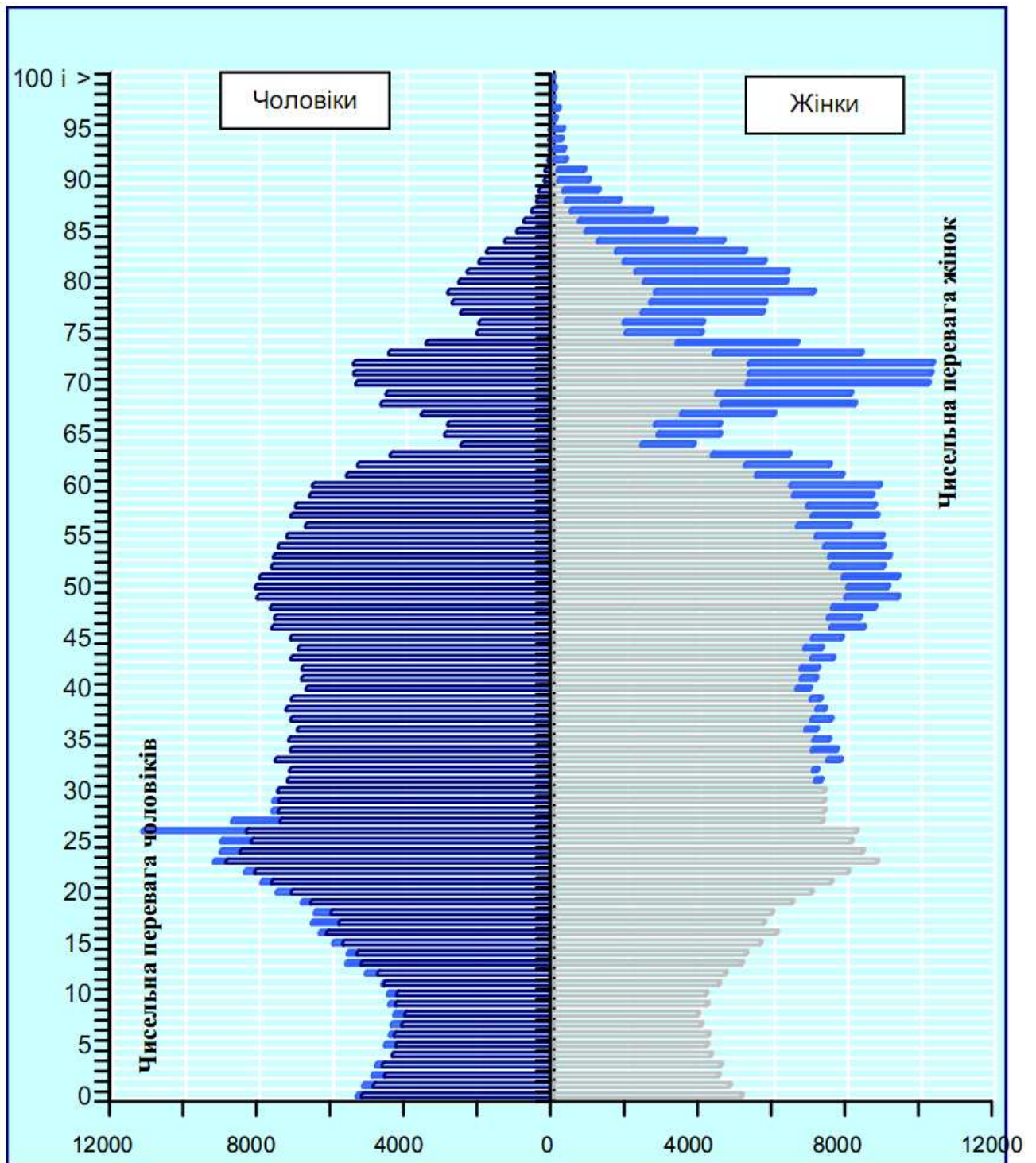
(тис. осіб)

	Чисельність населення	У віці					
		молодшому за працездатний		працездатному		старшому за працездатний	
		чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки
Чернігівська область	1101205	77500	73725	328463	302709	91527	227281
м. Чернігів	291582	19716	1 871 2	95647	91642	1 91 42	46723
м. Ніжин	73872	5045	4737	23443	25012	4292	1 1 343
м. Прилуки	58424	4087	3837	17609	17421	4403	11067
райони							
Бахмацький	47967	3336	3162	13755	12379	4293	11042
Бобровицький	35591	2487	2450	9556	8864	3449	8785
Борзнянський	35658	2513	2333	9730	8407	3775	8900
Варвинський	17615	1350	1364	5079	4719	1495	3608
Городнянський	31144	2412	2250	8982	8053	2553	6894
Ічнянський	34788	2501	2391	9663	8754	3297	8182
Козелецький	51425	3352	3286	14663	12679	4986	12459
Коропський	26442	1758	1757	7444	6419	2693	6371
Корюківський	29012	2413	2345	8672	7795	2255	5532
Куликівський	19124	1307	1168	5289	4398	2072	4890
Менський	39716	2940	2908	11576	9994	3580	8718
Ніжинський	30900	1883	1774	8081	6820	3602	8740
Н.-Сіверський	29850	2301	2018	8685	7731	2516	6599
Носівський	31793	2460	2280	8975	7922	2706	7450
Прилуцький	38890	2616	2495	10683	9533	3967	9596
Ріпкинський	30937	2075	1911	8521	7346	3271	7813
Семенівський	19332	1529	1476	5568	4884	1758	4117
Сосницький	20838	1454	1 41 3	6093	5089	2052	4737
Срібнянський	12348	862	879	3694	3124	1 049	2740
Талалаївський	14218	1102	1066	4107	3611	1307	3025
Чернігівський	54120	4082	3839	15434	13398	4886	12481
Щорський	25619	1919	1874	7514	6715	2128	5469

1.4. Розподіл постійного населення за статтю та віком

Вік, років

(на 1 січня 2010р.; осіб)

1.5. Народжуваність, смертність та природний приріст населення

(тис. осіб)

	Кількість народжених			Кількість померлих			Природний приріст населення		
	Всього	Міські поселення	Сільська місцевість	Всього	Міські поселення	Сільська місцевість	Всього	Міські поселення	Сільська місцевість
1990	15283	9914	5369	20861	7811	13050	-5578	2103	-7681
1995	11165	6840	4325	25706	10572	15134	-14541	-3732	-10809
2000	8818	5217	3601	25185	10706	14479	-16367	-5489	-10878
2007	9500	6180	3320	24433	10777	13656	-14933	-4597	-10336
2008	10039	6693	3346	23782	10584	13198	-13743	-3891	-9852
2009	10534	6990	3544	22232	9996	12236	-11698	-3006	-8692

1.6. Розподіл народжених за статтю

(тис. осіб)

	Міські поселення та сільська місцевість		Міські поселення		Сільська місцевість	
	хлопчики	дівчатка	хлопчики	дівчатка	хлопчики	дівчатка
1990	7689	7594	5035	4879	2654	2715
1995	5748	5417	3523	3317	2225	2100
2000	4575	4243	2701	2516	1874	1727
2007	4945	4555	3231	2949	1714	1606
2008	5177	4862	3419	3274	1758	1588
2009	5344	5190	3569	3421	1775	1769

1.7. Коефіцієнти народжуваності за віковими групами

	1990	1995	2000	2007	2008	2009
Жінки у віці 15-49 років	51,6	37,1	30,0	34,8	37,3	39,8
у тому числі						
молодшому за 20	49,9	50,5	32,4	28,0	28,1	29,2
20-24	170,3	122,8	101,2	86,9	89,9	87,2
25-29	91,1	65,3	56,4	75,4	80,0	85,1
30-34	43,0	24,5	24,6	40,9	45,4	52,8
35-39	13,9	9,2	8,0	14,4	16,5	19,6
40-44	3,3	2,0	1,4	1,9	3,0	3,8
45-49	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1

1.8. Частка дітей, народжених жінками, які не перебували в зареєстрованому шлюбі

(відсотків до загальної кількості народжених)

	Міські поселення та сільська місцевість	Міські поселення	Сільська місцевість
1990	10,0	8,3	13,1
1995	10,9	10,1	12,3
2000	15,6	14,2	17,7
2007	23,5	20,6	28,8
2008	22,3	20,1	26,6
2009	23,5	20,2	30,1

1.9. Очікувана тривалість життя при народженні

Період	Обидві статі	Чоловіки	Жінки
	Міські поселення та сільська місцевість		
1989-1990	71,5	66,1	76,2
1995-1996	67,3	61,3	73,6
1999-2000	67,3	60,8	74,2
2006-2007	66,8	60,0	74,4
2007-2008	66,8	59,9	74,7
2008-2009	67,9	61,3	75,1
Міські поселення			
1989-1990	72,0	67,2	76,2
1995-1996	67,8	62,2	73,6
1999-2000	68,1	62,0	74,4
2006-2007	68,6	62,4	75,0
2007-2008	68,8	62,4	75,3
2008-2009	69,8	63,7	75,9
Сільська місцевість			
1989-1990	70,1	64,3	75,7
1995-1996	65,9	59,5	73,1
1999-2000	65,5	58,7	73,6
2006-2007	63,4	56,1	73,0
2007-2008	63,1	55,6	73,2
2008-2009	64,3	57,3	73,2

1.10. Природний рух населення в містах обласного значення та районах у 2009 р.

	Осіб				Зареєстровано	
	Народилося	Померло		Природний приріст населення	Шлюбів	Розлучень
		Усього	у т.ч. дітей у віці до 1 року			
Чернігівська область	10534	22232	103	-11698	6883	3311
м. Чернігів	2843	3521	22	-678	2234	1115
м. Ніжин	744	1040	11	-296	558	240
м. Прилуки	575	964	4	-389	402	242
Райони						
Бахмацький	449	1050	3	-601	255	106
Бобровицький	374	932	2	-558	244	95
Борзнянський	298	920	8	-622	164	88
Варвинський	163	357	3	-194	85	53
Городнянський	309	737	3	-428	154	85
Ічнянський	351	868	1	-517	216	89
Козелецький	450	1443	3	-993	337	178
Коропський	221	739	-	-518	136	60
Корюківський	320	618	3	-298	150	63
Куликівський	158	484	1	-326	99	43
Менський	411	958	6	-547	220	99
Ніжинський	263	847	2	-584	138	60
Н.-Сіверський	281	681	8	-400	167	77
Носівський	349	789	2	-440	193	83
Прилуцький	364	978	3	-614	213	94
Ріпкинський	253	800	3	-547	160	66
Семенівський	182	490	5	-308	98	47
Сосницький	174	481	2	-307	105	49
Срібнянський	107	261	-	-154	80	45
Талалаївський	114	302	-	-188	73	38
Чернігівський	536	1366	8	-830	249	120
Щорський	245	606	-	-361	153	76

Коментар до розділу 1

Наведені у розділі 1 дані свідчать про постійне зменшення загальної чисельності постійного населення Чернігівської області (за останні 50 років – на понад 460 тис. осіб), а також про стійке збільшення диспропорції між міським та сільським населенням (частка сільського населення постійно зменшується і становить 38,1% у 2010 році проти 77,9% у 1959 році). Скорочення населення у сільській місцевості відбувається більш швидкими темпами. Так за 2009 рік загальне скорочення населення становило -11698 осіб, з яких у міських поселеннях – 3006, у сільській місцевості – 8692.

Природний приріст населення зменшується. Загальний коефіцієнт народжуваності для жінок 15-49 років постійно знижується (з 51,6% у 1990 році до 39,8% у 2009 році).

Щодо статевих співвідношень, то слід констатувати певне вирівнювання існуючої диспропорції між кількістю жінок і чоловіків. Протягом останніх 3-х років таке співвідношення стабільно становить 54,8% (жінки) та 45,2% (чоловіки), хоча 50 років тому частка жінок становила 58,1%.

Слід відзначити значне переважання жінок над чоловіками у віці старшому за працездатний (майже у 2,5 рази), хоча у працездатному віці чоловіків майже на 25,8 тис. більше. Це пояснюється значним розривом у тривалості життя жінок і чоловіків. Так очікувана тривалість життя при народженні у 2008-2009 рр. становила для обох статей 67,9 років, для жінок – 75,1, для чоловіків – 61,3. Це при тому, що протягом багатьох останніх років спостерігається тенденція переважання кількості народжених хлопчиків над кількістю народжених дівчаток (за 2009 рік 5344 проти 5190).

Найгострішою демографічною проблемою сучасної України є висока передчасна смертність чоловіків працездатного віку. За даними Інституту демографії та соціальних досліджень, рівень смертності цієї групи чоловіків в Україні з 1964 року неухильно зростає і нині у понад чотири рази перевищує смертність чоловіків у Західній Європі.

В Чернігівській області, як і у всій Україні постійно збільшується частка дітей, народжених жінками, які не перебували у зареєстрованому шлюбі – з 10,0% у 1990 році до 23,5% у 2009 році (у сільській місцевості - 30,1%). За 2009 рік в області зареєстровано 6883 шлюби та 3311 розлучень. Ці показники можуть свідчити як про руйнування інституту традиційної сім'ї, так і про певне підвищення економічної незалежності жінок здатних утримувати дітей і без чоловіка.

Можна констатувати, що в Чернігівській області простежуються спільні для всіх регіонів України соціально-демографічні проблеми, серед яких перш за все слід зазначити зростання обсягів і темпів депопуляції населення, погіршення його якісних характеристик та посилення гендерних диспропорцій.

2. Соціально-економічні показники

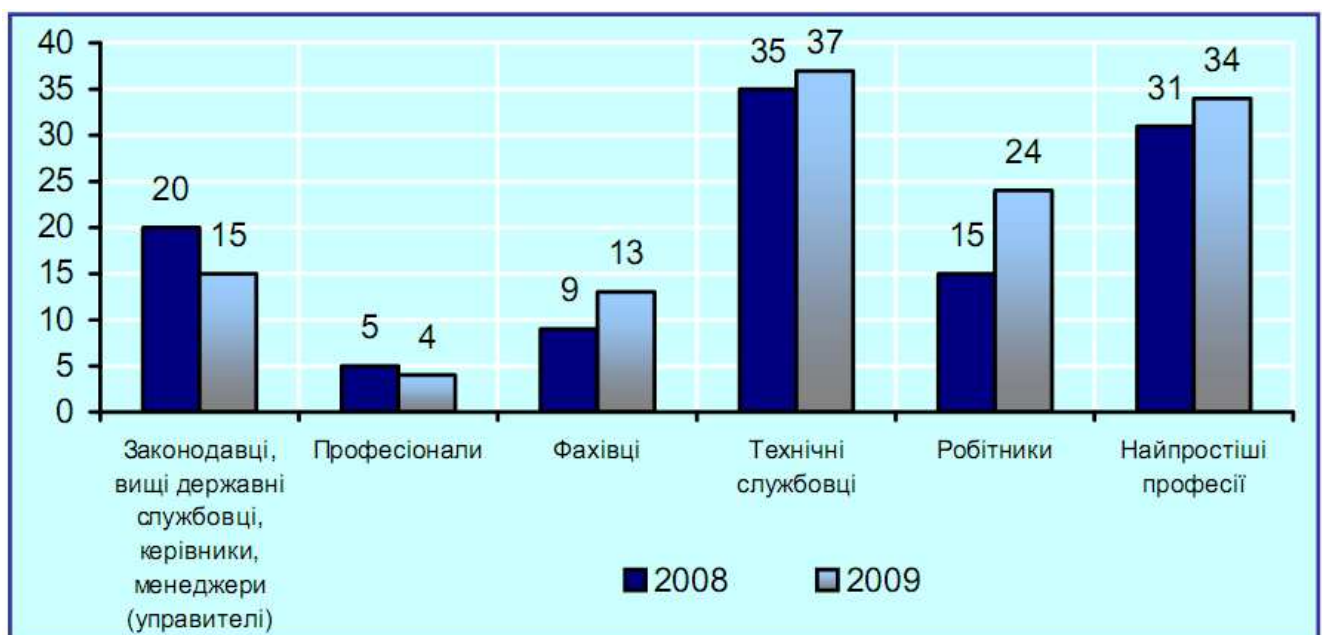
2.1. Розподіл населення за економічною активністю, статтю та місцем проживання у 2009 році

(тис. осіб)

	Усього	Жінки	Чоловіки	Міське населення	Сільське населення
Економічно активне населення	540,0	273,5	266,5	324,8	215,2
працездатного віку	478,4	229,5	248,9	308,0	170,4
старше працездатного віку	61,6	44,0	17,6	16,8	44,8
Зайняті	479,8	249,0	230,8	280,7	199,1
працездатного віку	418,2	205,0	213,2	263,9	154,3
старше працездатного віку	61,6	44,0	17,6	16,8	44,8
Безробітні	60,2	24,5	35,7	44,1	16,1
працездатного віку	60,2	24,5	35,7	44,1	16,1
старше працездатного віку	-	-	-	-	-
Економічно неактивне населення	283,1	162,3	120,8	212,1	71,0
працездатного віку	172,7	83,3	89,4	130,1	42,6
старше працездатного віку	110,4	79,0	31,4	82,0	28,4

2.2. Навантаження на одне вільне робоче місце

(на кінець року; осіб)

2.3. Працевлаштування не зайнятих трудовою діяльністю громадян

	2002	2007	2008	2009		
				із загальної кількості		
				усього	жінки	молодь до 35 років
Працевлаштовано	27113	32013	32021	18040	7966	7866

2.4. Допомога з безробіття та заробітна плата

(у грудні; грн.)

2.5. Підготовка та підвищення кваліфікації кадрів у 2009 році.

	Навчалися новим професіям			Підвищили кваліфікацію		
	осіб	відсотків до облікової кількості штатних працівників	у т.ч. жінки	осіб	відсотків до облікової кількості штатних працівників	у т.ч. жінки
Усього	2198	0,9	666	15731	6,6	8947

2.6. Стан умов праці найманих працівників

(на 31 грудня 2009р.)

	Кількість працівників, які працювали в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам			
	усього		у тому числі жінки	
	осіб	відсотків до облікової кількості штатних працівників	осіб	відсотків до облікової кількості штатних працівників
Усього	17175	17,4	4392	11,2

2.7. Пільги та компенсації найманим працівникам за роботу в шкідливих та важких умовах праці за окремими видами економічної діяльності

(на 31 грудня 2009р.)

	Кількість працівників, яким встановлено хоча б один із видів пільг та компенсацій			
	усього		у тому числі жінки	
	осіб	відсотків до облікової кількості штатних працівників	осіб	відсотків до облікової кількості штатних працівників
Усього	22388	22,7	6183	15,7

2.8. Розподіл найманих працівників за рівнем номінальної заробітної плати

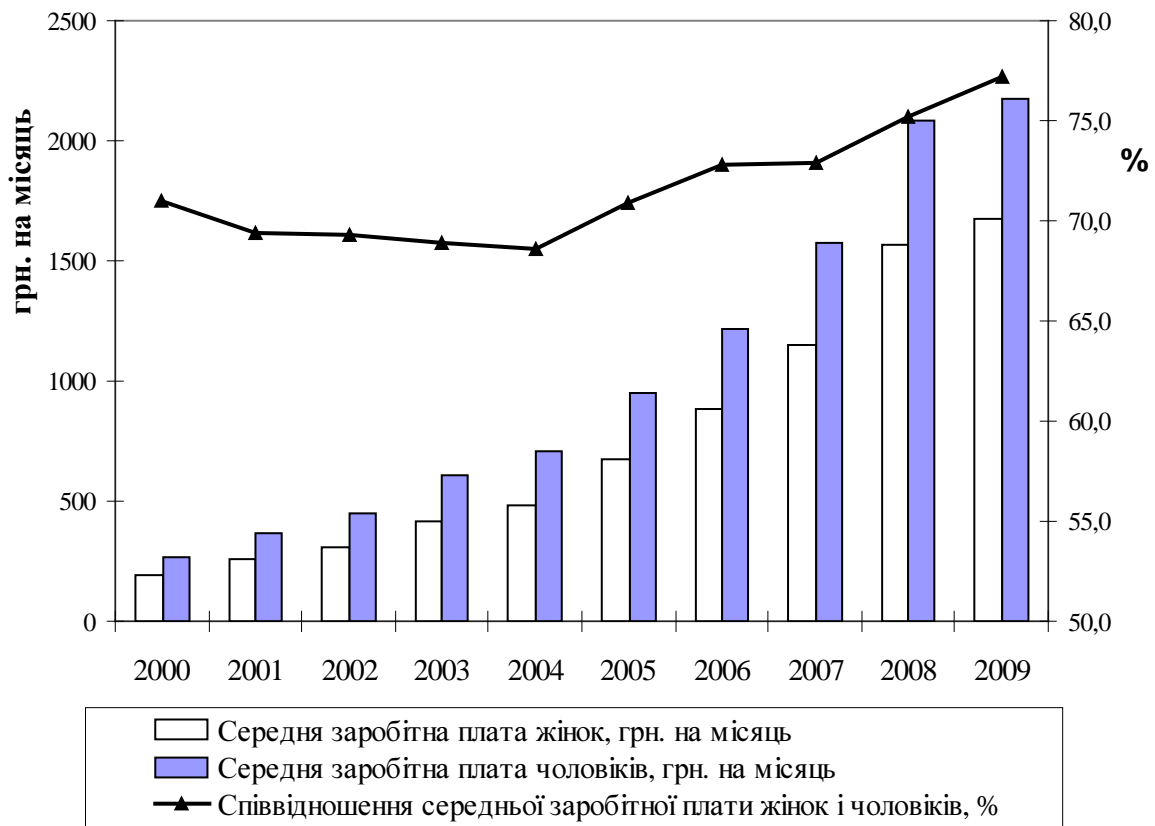
(у грудні; відсотків)

2.9. Кількість та номінальна заробітна плата працівників за статтю та видами економічної діяльності у 2009 році

	Середньо-облікова кількість найманих працівників		Середньо-місячна номінальна заробітна плата, грн.		Співвідношення з/п жінок і чоловіків, %
	жінок	чоловіків	жінок	чоловіків	
Усього	134593	103965	1362	1599	85,2
Сільське господарство, мисливство, лісове г-во.	10328	22964	1027	1117	92,0
Рибальство, рибництво	14	119	964	841	114,6
Промисловість	21366	30447	1396	1943	71,8
Будівництво	1472	5818	1110	1298	85,5
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	9817	6257	1089	1150	94,7
Діяльність готелів та ресторанів	1294	316	964	1052	91,6
Діяльність транспорту та зв'язку	6448	7858	1407	2014	69,9
у тому числі діяльність наземного транспорту	1324	3419	1683	1998	84,2
додаткові транспортні послуги та допоміжні операції	958	2039	2080	2405	86,5
діяльність пошти та зв'язку	4130	2270	1163	1699	68,5
Фінансова діяльність	3593	1442	2060	2706	76,1
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	3662	3698	1418	1386	102,3
Державне управління	12518	6968	1982	2299	86,2
Освіта	30434	8902	1445	1493	96,8
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	28110	5896	1149	1292	88,9
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	5537	3280	1194	1348	88,6

2.10. Співвідношення середньої заробітної плати жінок і чоловіків в Україні за 2000-2009 роки

2.11 Динаміка співвідношення середньої заробітної плати жінок і чоловіків по Чернігівській області за 2005-2009 рр.

Рік	2005	2007	2008	2009
Відсотків	81,0	80,8	83,1	85,2

Коментар до розділу 2

Зміни в українському суспільстві, що відбулися за період незалежності, вплинули на місце і роль жінки у виробництві та сфері послуг.

Серед усього економічно активного населення Чернігівської області (на початок 2010 року – 540 тис. осіб) дещо переважають жінки (50,6%), хоча у віці старшому від працездатного таке переважання є абсолютним (жінок у 2,5 рази більше).

Жінок менше серед безробітних (їх частка становить 40,7%). Це можна пояснити тим, що жінки більше “чіпляються” за роботу, навіть якщо їх не зовсім задовольняють умови праці. В умовах безробіття особливого соціального захисту потребують жінки, що мають дітей у віці до 6 років, одинокі матері, жінки передпенсійного віку. На початку 2010 року було проведено експертно-аналітичне дослідження серед жінок – одиноких матерів з дітьми. З’ясувалось, що кожна третя з опитаних (35%) відчуває дискримінацію у сфері трудових відносин.

Дискримінація жінок виявляється ще на стадії їх прийняття на роботу. Роботодавці віддають перевагу чоловіку, навіть якщо жінка має таку ж освіту та професійну підготовку. При цьому вони виходять з того, що через наявність дітей участь жінок у роботі не буде безперервною і такою активною, як чоловіків. З цих же причин жінкам, особливо одиноким жінкам з дітьми, котрі втратили роботу, важко знову її знайти. Такі жінки мають значно менший доступ до системи підвищення кваліфікації, що знижує їх конкурентоспроможність на ринку праці.

У колективних договорах, які приймаються на рівні підприємств, установ і організацій, питання захисту прав та просування інтересів працюючих жінок або зовсім не згадані, або лише формально повторені мінімальні законодавчі гарантії.

Отже, на ринку праці Чернігівської області існують проблеми гендерної нерівності. Особливо відчутними вони є у сфері оплати праці.

У 2009 р. середній заробіток жінок області був на 237 грн. (або на 14,8%) меншим, ніж чоловіків, і становив 1362 гривень. Така відмінність у розмірах заробітної плати спостерігалась у працівників більшості видів економічної діяльності області. Найбільш відчутній розрив спостерігається у промисловості (71,8%), діяльності транспорту та зв'язку (69,9%), фінансовій діяльності (76,1%). Динаміка співвідношення середньої заробітної плати жінок і чоловіків по Чернігівській області в цілому має позитивний характер (81,0% 2005 році та 85,2% у 2009 році).

Протягом останніх років відбулося певне зростання рівня оплати праці в регіонах області. Однак, незважаючи на це, середня заробітна плата на одного штатного працівника в економіці області ще відстає від аналогічного загальнодержавного показника. За 2009 рік середньомісячна номінальна заробітна плата працівників області становила 1465 грн., тоді як аналогічний показник по Україні – 1906 грн.

3. Соціально-культурні показники

3.1. Питома вага жінок та чоловіків у загальній чисельності осіб, які навчалися в навчальних закладах різного рівня

(на початок навчального року; відсотків)

	2008/09		2009/10	
	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки
Усього навчалися	50,7	49,3	51,8	48,2
у загальноосвітніх навчальних закладах	49,0	51,0	49,2	50,8
у тому числі у				
денних	49,2	50,8	49,1	50,9
вечірніх (змінних), включаючи тих, хто навчався заочно	53,6	46,4	58,5	41,5
у професійно-технічних навчальних закладах	38,3	61,7	x	x
у вищих навчальних закладах	58,3	41,7	59,6	40,4
I–II рівнів акредитації	48,8	51,2	47,6	52,4
III–IV рівнів акредитації	62,0	38,0	63,9	36,1

3.2. Чисельність кандидатів наук

	2007			2008		
	усього	у тому числі, %		усього	у тому числі, %	
		жінки	чоловіки		жінки	чоловіки
Чернігівська область	688	42,4	57,6	711	44,3	55,7
Розподіл кандидатів наук за віком, років						
до 30	40	55,0	45,0	36	55,6	44,4
31–40	154	57,8	42,2	172	58,7	41,3
41–50	166	54,8	45,2	166	57,8	42,2
51–55	96	32,3	67,7	89	38,2	61,8
56–60	79	34,2	65,8	86	31,4	68,6
61–70	101	22,8	77,2	99	23,2	76,8
71 і старші	52	17,3	82,7	63	22,2	77,8

3.3. Чисельність докторів наук

	2007			2008		
	усього	у тому числі, %		усього	у тому числі, %	
		жінки	чоловіки		жінки	чоловіки
Чернігівська область	64	17,2	82,8	62	17,7	82,3
Розподіл докторів наук за віком, років						
до 30	–	–	–	–	–	–
31–40	2	–	100,0	4	–	100,0
41–50	6	16,7	83,3	6	33,3	66,7
51–55	7	42,9	57,1	5	40,0	60,0
56–60	10	10,0	90,0	10	20,0	80,0
61–70	26	15,4	84,6	19	10,5	89,5
71 і старші	13	15,4	84,6	18	16,7	83,3

3.4. Кількість осіб, які постраждали від торгівлі людьми за 2009 рік

№	Найменування показників	Значення
1.	Задokumentовано фактів торгівлі людьми	19
2.	Постраждало осіб З них	24
3.	Чоловіків (трудова експлуатація)	22
4.	Жінок (сексуальна експлуатація)	2
5.	За даними фактами порушено кримінальних справ З них	8
6.	по фактах трудової експлуатації	7
7.	по фактах сексуальної експлуатації	1

**3.5. Заходи щодо попередження насильства у сім'ї
(станом на 1 жовтня 2010 року)**

№	Найменування показників	Значення	
1.	Кількість звернень щодо насильства в сім'ї, які надійшли протягом звітного періоду З них надійшли від	2621	
2.	Дітей	40	
3.	Жінок	2018	
4.	Чоловіків	563	
5.	Кількість осіб, направлених на корекційні програми З них	10	
6.	Жінок	10	
7.	Чоловіків	0	
8.	Кількість осіб, які пройшли корекційні програми	0	
9.	Кількість винесених офіційних попереджень	1363	
10.	Кількість винесених захисних приписів	145	
11.	Кількість осіб, які перебувають на обліку з приводу вчинення насильства в сім'ї З них	2059	
12.	У службі дільничних	Жінок	639
13.	інспекторів міліції	Чоловіків	1389
14.	У кримінальній міліції у	Дітей	31
15.	справах дітей	Жінок	13
16.		Чоловіків	18
17.	Кількість сімей, занесених до Банку даних сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах (з приводу насильства в сім'ї)	76	
18.	З них кількість сімей, охоплених соціальним супроводом протягом звітного періоду	44	
19.	Кількість осіб, охоплених соціальними послугами (з приводу насильства в сім'ї)	0	
20.	Кількість сімей, направлених до центру соціально-психологічної допомоги	0	
21.	Кількість дітей, які перебувають на обліку з приводу насильства чи жорстокого поводження з ними	37	
22.	Кількість здійснених заходів з приводу захисту прав дитини від насильства в сім'ї	124	
23.	Кошти, витрачені на реалізацію заходів з питань попередження насильства в сім'ї (грн.)	0	

Коментар до розділу 3

Показники питомої ваги жінок та чоловіків у загальній чисельності осіб, які навчалися в навчальних закладах різного рівня свідчать, що у навчальних закладах області (крім загальноосвітніх) доволі значним є переважання жінок, особливо у вищих навчальних закладах 3-4 рівнів акредитації (63,3% жінок та 36,1% чоловіків). Хоча серед кандидатів та докторів наук кількість жінок поступово зростає, все ж вона є значно меншою, ніж чоловіків (у 2008 році - відповідно 44,3% та 17,7%).

За 9 місяців 2010 року по області надійшло 2621 звернення щодо насильства в сім'ї, з них від жінок – 2018 (77%), від чоловіків – 563 (21,5%), від дітей – 40 (1,5%). За результатами звернень винесено 1363 офіційних попереджень та 145 захисних приписів.

За 2009 рік в області задокументовано 19 фактів торгівлі людьми з метою трудової чи сексуальної експлуатації. За даними фактами порушено 8 кримінальних справ.

Прояви різних видів гендерного насильства залишаються досить поширеним явищем, але системний аналіз його проявів сильно ускладнюється практичною відсутністю доступних та якісних статистичних даних. Можна зазначити, що звернення до соціальних служб та центрів не відображають реальні масштаби насильства і більшість жертв не звертається по допомогу, що можна розцінювати як серйозну соціальну проблему.

На сьогодні на рівні області не існує єдиної і достатньо інформативної, а також доступної широкій громадськості системи обліку фактів насильства з урахуванням його об'єктів та суб'єктів.

4. Соціально-політичні показники

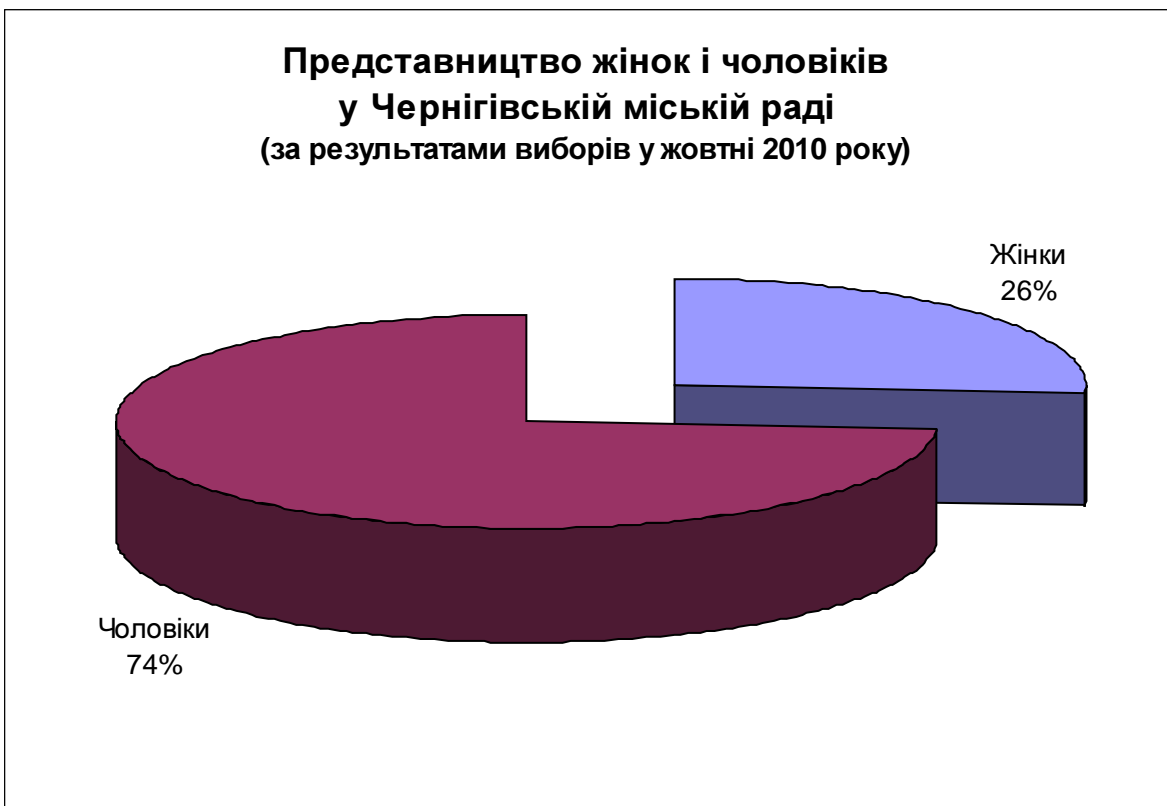
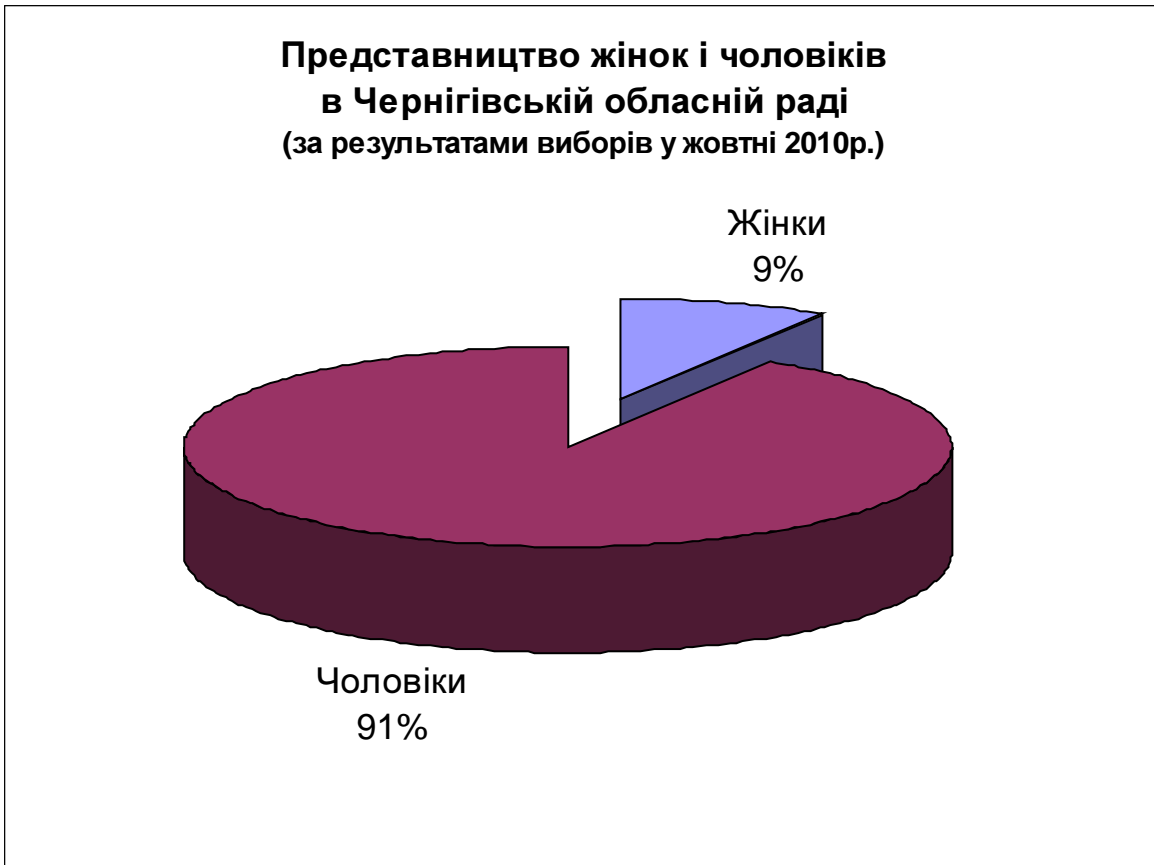
4.1. Розподіл державних службовців за статтю та категоріями посад станом на I півріччя 2010 року

	Усього	За статтю			
		жінки		чоловіки	
		осіб	у % до загальної кількості	осіб	у % до загальної кількості
Усього	9125	6840	75,0	2285	25,0
Керівники	2726	1742	63,9	984	36,1
мають категорії посад:					
першу	1	–	–	1	100,0
другу	1	–	–	1	100,0
третю	30	5	16,7	25	83,3
четверту	166	69	41,6	97	58,4
п'яту	800	521	65,1	279	34,9
шосту	1728	1147	66,4	581	33,6
Спеціалісти	6399	5098	79,7	1301	20,3

4.2. Розподіл посадових осіб місцевого самоврядування за статтю та категоріями посад станом на I півріччя 2010 року

	Усього	За статтю			
		жінки		чоловіки	
		осіб	у % до загальної кількості	осіб	у % до загальної кількості
Усього	3146	2349	74,7	797	25,3
Керівники	1605	1030	64,2	575	35,8
мають категорії посад					
першу	1	1	100,0	–	–
другу	3	–	–	3	100,0
третю	34	5	14,7	29	85,3
четверту	600	219	36,5	381	63,5
п'яту	814	690	84,8	124	15,2
шосту	153	115	75,2	38	24,8
Спеціалісти	1541	1319	85,6	222	14,4

4.3. Депутатський корпус

Коментар до розділу 4

Окремим напрямком аналізу при створенні гендерного портрету області були питання представництва жінок та чоловіків в органах державної влади та місцевого самоврядування. Одним з визначальних принципів гендерного підходу є визначення кола осіб, які розробляють та приймають рішення, тобто тих, хто значною мірою може визначати напрямки розвитку, а також результати розроблених проектів та програм. З цієї точки зору важливим чинником адекватного впливу на прийняття рішень стосовно всіх напрямків розвитку області та районів є забезпечення паритетного представництва жінок та чоловіків на керівних посадах в органах державної влади та місцевого самоврядування.

Станом на 1 півріччя 2010 року в області налічувалось 9125 державних службовців, з яких 6840 жінок (75%) та 2285 чоловіків (25%). Серед 3146 посадових осіб місцевого самоврядування також значно переважають жінки (74,7%). Таким чином, абсолютні цифри переконливо свідчать про відсутність гендерного балансу, начебто, на користь жінок. проте більш детальний аналіз дає зворотну картину. Жінки переважно представлені на найнижчих щаблях державної служби – чим вище категорія посади, тим менший там відсоток жінок.

Серед депутатів Чернігівської обласної ради нового скликання жінки становлять лише 9%, Чернігівської міської ради – 26%.

Можна стверджувати, що в органах державної влади та місцевого самоврядування Чернігівщини гендерний дисбаланс представництва на керівному рівні є системним явищем, що зумовлює нерівноцінний доступ і далеко не рівні можливості впливу жінок і чоловіків на прийняття рішень стосовно всіх напрямків розвитку області та районів.

В органах державної влади та місцевого самоврядування на рівні області жінки обіймають переважно найменш престижні та низькооплачувані посади. Така ситуація є не тільки проявом гендерного дисбалансу, але й фактично створює та відображає існуючий стереотип відношення до жінки в суспільстві, тиражуючи його на всі сфери життя регіону.

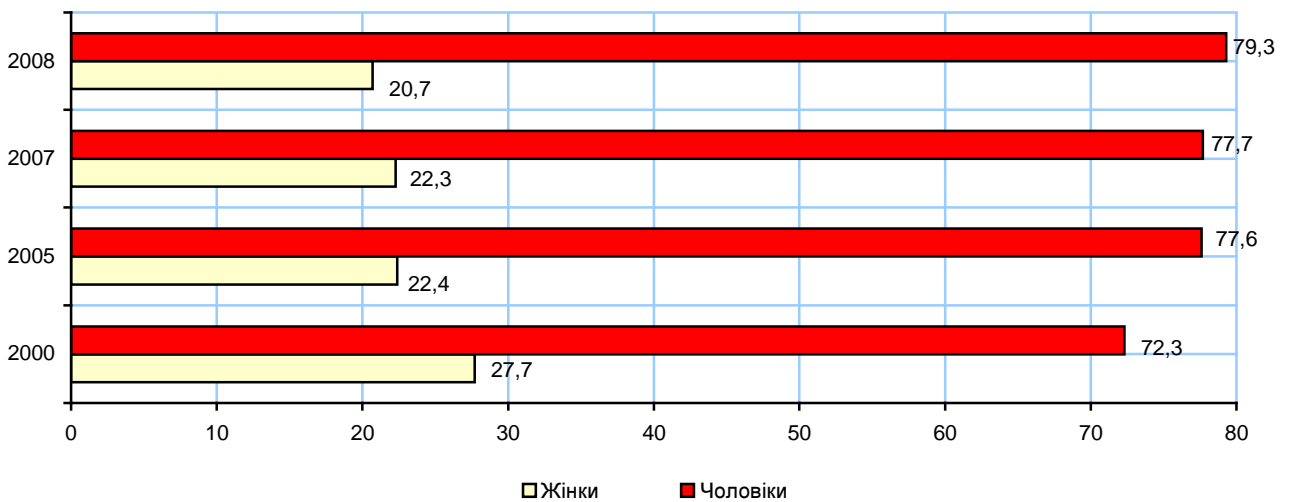
5. Інші показники

5.1. Склад засуджених

	1990	1995	2000	2007	2008	2009
Усього засуджених	2906	5504	6186	3860	3528	3296
Відсотків						
У віці						
14-17	13,7	8,6	7,5	7,0	5,6	6,0
18-24	23,9	26,1	26,5	25,8	24,1	26,2
25-29	19,4	16,7	18,4	16,6	16,4	16,6
30 і старшому	43,0	48,6	47,6	50,6	53,9	51,2
Із загальної кількості засуджених жінки	9,6	13,1	14,1	16,1	18,0	16,2

5.2. Розподіл виявлених осіб, які допускають немедичне вживання наркотиків та психотропних речовин, за статтю

(на кінець року; відсотків)

ВИСНОВКИ

1. В усіх сферах суспільного життя області спостерігаються значні гендерні диспропорції, які спричиняють негативні наслідки для соціально-економічного розвитку Чернігівської області.
2. Аналіз соціально-демографічних показників свідчить про значне скорочення населення області. При цьому в основі стійкої негативної динаміки простежуються гендерні чинники: стабільна перевага жінок у загальній кількості населення, значний розрив у тривалості життя жінок і чоловіків. Така ситуація сприяє погіршенню загального демографічного навантаження на населення працездатного віку та його структури, що веде до загострення соціально-демографічної ситуації на рівні області.
3. Аналіз представництва чоловіків та жінок в органах державної влади та місцевого самоврядування свідчить про нерівний доступ жінок до процесу прийняття рішень та обмеженість впливу жінок на прийняття рішень стосовно всіх напрямків розвитку області та районів.
4. Дослідження соціально-економічних показників розвитку області підтверджує гіпотезу про недостатнє використання потенціалу жінок, як досить кваліфікованої та освіченої частини населення. Це може бути причиною значних втрат економічного потенціалу області та додаткових навантажень на соціальну сферу. Оскільки жінки мають менші заробітки, менші перспективи працевлаштування, вони часто виїжджають за межі області у пошуках роботи, що веде до негативних економічних та соціальних наслідків.
5. Зазначені вище негативні процеси у соціально-демографічній, соціально-економічній, соціально-політичній сферах ведуть до погіршення ситуації у сфері сімейних відносин, поширення різних форм насильства в сім'ї, від якого потерпають і чоловіки, і жінки, і діти, підвищення рівня захворюваності та смертності чоловіків та жінок.
6. Проведені дослідження з питань гендерної рівності свідчать про існування серед населення області гендерних стереотипів, які також посилюються засобами масової інформації.
7. Низький рівень гендерної свідомості населення області призводить до посилення соціально-економічної диференціації залежно від статі, невідповідності фактичних можливостей жінок та чоловіків.
8. Для проведення подальшого ефективного моніторингу ситуації, активізації дій органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських організацій, ЗМІ зростає потреба в сучасних статистичних даних, що характеризують гендерні питання.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ І МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ РАЙОННОГО ТА ОБЛАСНОГО РІВНЯ:

1. Активізувати проведення **гендерного навчання** керівників та відповідальних працівників органів державної влади та місцевого самоврядування.
2. Державним службовцям, посадовим особам органів місцевого самоврядування терміново опрацювати та засвоїти методику проведення **гендерних моніторингів** та **складання гендерних портретів** сіл, селищ, міст та районів.
3. Використовувати отримані в результаті проведення гендерного аналізу результати для **мінімізації дискримінаційних практик** у першу чергу по відношенню до жінок.
4. Активізувати діяльність обласної та районних Міжвідомчих гендерних рад, переглянути їх склад, підготувати оновлені програми діяльності.
5. Вжити термінових заходів, спрямованих на покращення показників **здоров'я та тривалості життя чоловіків**, вести активну антиалкогольну та антитютюнову пропаганду.
6. Обов'язково практикувати проведення **гендерного моніторингу рішень, нормативно-правових актів** ще на етапі розробки їх проектів.
7. Залучати науковців до аналізу соціально-економічних чинників, що лежать в основі більшості негативних тенденцій у демографічній сфері. З метою розробки та впровадження регіональних програм, спрямованих на окремі групи населення.
8. Вдосконалити систему моніторингу щодо представництва жінок в органах державної влади та місцевого самоврядування.
9. Сформувати на обласному та районному рівнях гендерно збалансований кадровий резерв для органів влади та місцевого самоврядування з метою виправлення існуючої ситуації та забезпечення рівного представництва жінок на керівному рівні.
10. Розширити практику інформування громадськості щодо проявів насильства у сім'ї та способів протидії таким проявам з орієнтацією на окремі групи ризику.
11. Проводити спеціальні семінари для журналістів з залученням фахівців для забезпечення об'єктивного висвітлення проблем насильства у сім'ї, подолання інформаційного вакууму і надання своєчасної допомоги жертвам.
12. Спільно з органами центральної влади вдосконалити систему показників гендерної статистики, яка б повно та комплексно висвітлювала проблеми гендерного розвитку регіону в різних сферах суспільного життя, давала б можливість якісного гендерного аналізу, отримання надійних даних щодо проявів дискримінації, внутрішньосімейного розподілу повноважень та ресурсів, насильства в родині тощ

о.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ РІВНЯ СІЛЬСЬКИХ, СЕЛИЩНИХ, МІСЬКИХ РАД:

1. Скласти **гендерний портрет** села (селища, міста), використавши статистичні показники.
2. Враховувати отримані показники гендерного портрету при підготовці та прийнятті місцевих бюджетів та програм розвитку.
3. Провести **гендерну експертизу** соціально-значущих програм, планів і проектів, що приймаються на місцевому рівні.
4. Періодично розглядати на сесіях рад, засіданнях виконкомів, круглих столах питання вжиття заходів щодо протидії дискримінації та гендерному насильству.
5. У складі виконавчого комітету ради **визначити уповноважену особу (координатора)** з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, як того вимагає ст.12 Закону України „Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”.
6. Домогтися впровадження посади уповноваженого з гендерних питань **у кожному трудовому колективі**, як того вимагає ст.18 Закону України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”.
7. Залучити до протидії дискримінації і гендерному насильству громадські та інші дотичні організації та координувати їх діяльність.
8. Проводити постійну **інформаційно-роз’яснювальну роботу** в кожному трудовому колективі, в кожній сільській і селищній громаді, в навчальних закладах.
9. Використовувати всі наявні можливості для викорінення алкоголізму, наркоманії, створення атмосфери ненасильництва та недискримінації у сім’ях та на робочих місцях.
10. Сприяти включенню до **колективних договорів** підприємств комунальної форми власності розділів по дотриманню гендерної рівності, які б містили норми, спрямовані на захист жінок-працівниць, жінок-матерів, створення сприятливих умов праці та відпочинку для жінок і чоловіків.
11. **Проводити навчання** з питань подолання дискримінації і гендерного насильства для уповноважених з гендерних питань, працівників виконкомів рад, депутатів, представників шкіл, бібліотек тощо.
12. Сприяти створенню жіночих рад при кожній сільській, селищній, міській раді, в кожному трудовому колективі.
13. **Активізувати співпрацю з районною міжвідомчою Гендерною радою та районною організацією Співки жінок України.**
14. Надавати підтримку і допомогу самотнім матерям, вдовам та розлученим жінкам з дітьми.
15. Брати активну участь у заходах щорічної міжнародної Акції “16 Днів проти гендерного насильства” (листопад-грудень) та регіональної акції “Жінка, знай свої права” (лютий - березень).